

Csizmadia Ervin

Jobban ismerjük-e egymást, mint száz éve?

Országok egymáshoz való viszonyáról

A kitűnő Révai Mór: A magyarság ügye a külföldön című könyvének (a

könyv 1917-ben jelent meg) első mondata így szól: „A világháború egyik legfontosabb tapasztalata, hogy a népek egyáltalán nem ismerték egymást, teljesen téves felfogásban voltak egymás tulajdonságairól, egymás erejéről, egymás kitartásáról és

szívósságáról, erkölcsi és lelki diszpozíciójáról, anyagi és erőbeli felkészültségéről”.

Ma nagyon más körülmények között élünk s nem kell félnünk világháborútól (habár sokan a COVID 19-et háborús helyzethez hasonlították). Évtizedek óta nyugalom és béke van Európában. Ilyen körülmények között talán megnézhetjük a Révai által is említett

info@meltanyosság.hu

www.meltanyosság.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

„tapasztalatokat”. Vajon jobban ismerik-e egymást az egyes országok, akár az Európai Unióhoz tartozó országok? S egyáltalán: kell-e, hogy jól vagy legalább jobban ismerjék egymást, vagy az ilyen kíváncsi csak idealista bölcsészek képzeletében teremhet meg? Az lesz a véleményem – hadd előlegezzem meg –, hogy éppen az EU hatékonyabb működése miatt is jó lenne, ha jobban ismernék egymást, de nem hinném, hogy ezen a területen valaha is komolyabb változás következhetne be.

Országok annyit tudnak mindig egymásról, amennyit kell. S egy csomó mindent nem tudnak, hanem elképzelnék, feltételeznek, így pótolva azt az információtömeget, amelynek tárgyilagos összegyűjtésére soha nem lesz idő. Sőt fordítsuk meg a kérdést: vajon, ha sokkal többet tudnának, az nem lenne éppenséggel hátrányos.

A politikatudományon belül számos kutató foglalkozik az úgynevezett „korlátozott információ” hasznos hatásával. A történelemben mondjuk ez azt jelenti, hogy ha például valahol kirobban egy forradalom, azt egy másik országban nem azért tartják mintának, nem azért igyekeznek lemásolni, mert sokat tudnak róla, hanem – mert keveset. A követő országok számára az az ideális, hogy minél kevesebbet tudjanak, mert akkor például nem kell szembenézni olyan kérdésekkel, hogy mondjuk egy forradalomnak milyen negatív következményei lehetnek, mennyi az áldozat, milyen gazdasági és társadalmi károk keletkezhetnek belőle stb. A mintakövetés (a forradalom lemásolása) akkor a legtökéletesebb,

ha mindezeket a tényleges információkat kizárják és sok esetben információmorzsákra vagy torz információkra támaszkodnak.

De persze azt nagyon nehéz megmondanunk, hogy ez a stratégia mennyire tudatos. Egészen biztosak lehetünk benne, hogy például 1989-90 rendszerváltó elitjei nem azért zártak ki bizonyos információkat a Nyugattal kapcsolatban, mert el akarták torzítani a kapitalizmusról és a demokráciáról való ismereteiket, hanem annyit és úgy interpretáltak a Nyugattól amennyi akkor szükséges volt. De persze ez korántsem a teljes magyarázat. Hiszen valóban felmerül a kérdés, hogy nem lenne-e jó, ha többet tudnánk például azokról az országokról, amelyekkel az EU-ban és a NATO-ban szövetségesek vagyunk? És nem lenne jó, ha ők is többet tudnának rólunk?

Vegyünk egy példát.

Az írás elején említett Révai Mór 220 oldalas könyve (még egyszer mondom: 1917-ben jelent meg) Magyarország és Németország kapcsolatáról szól. Közismert, hogy a két ország az 1. világháborúban szövetségben volt egymással, ami azt sejtetné, hogy a két ország között jók voltak a kapcsolatok. Csakhogy ha elolvassuk a könyvet, akkor azt látjuk, hogy a könyv első mondata nem csupán az *ellenfelekre* vonatkozik, hanem azokra is, akik elvben azonos táborban voltak. Magyarok és németek sem ismerték egymást, illetve egészen pontosan: a németek nem ismertek minket. Révai Mór nem győzi számba venni, hogy a német sajtóban mennyi a félreértés, s a könyv voltaképpen azt latolgatja, hogyan lehetne változtatni ezen.

Pusztán ennyiből is látható, hogy a Németországgal való mai – hogy is fogalmazzak – ellentmondásos viszony súlyosan történelmi alapokon áll. Merthogy még nem is említettem, hogy az 1917-ben érzékelhető feszültségek ismét csak korábbi – ha tetszik: kölcsönös – tapasztalatokra alapozódtak. Ezek az évszázados tapasztalatok pedig szinte függetlenné váltak attól a ténytől, hogy a két ország szövetségese vagy éppen ellenfele egymásnak. Ráadásul gondoljunk csak bele, ez a rossz és feszültségekkel teli szövetségi viszony éppenséggel nem kis mértékben volt „világtörténelmi” hatással, ugyanis felmerül a kérdés: ha Magyarország nem Németország oldalán harcol a világháborúban, továbbá – ebből következően – nem franciaellenes politikát folytat mondjuk az 1870-es évektől kezdve, akkor vajon van-e Trianon. Van-e Trianon olyan képtelen feltételekkel, mint amilyenekkel?

De ez most nem a fő kérdés. A fő kérdés az, hogy országok viszonyában nagyon sokat nyom a latban a történelem. A magyar-német viszony ma is eléggé hasonló, mint Révai korában volt: együttműködés a konfliktusban, konfliktus az együttműködésben. Mindeközben az egymásról való tudás, azt hiszem, nemigen játszik nagy szerepet. Angela Merkel és Orbán Viktor viszonya – már amennyit erről tudni lehet – simán Révai könyvének lapjaira kívánczolna, mint ahogy az is, hogy a mai magyar kormány hogyan érhetné el, hogy a róla alkotott nemzetközi (német és nem német) megítélés változzék.

Aztán persze vannak sikertörténetek is arra vonatkozóan, hogy két ország hogyan változtathatja meg a történelmileg kialakult (rossz) viszonyát. S erre éppen a német-francia viszony hozható fel példaképpen. Mint láttuk: mi mindkét európai nagyhatalommal problematikus viszonyban voltunk, ellenben a két korábban egymásra fenekedő nagyhatalom képes volt viszonyát újrarendezni. Igaz, nem az 1., hanem a 2. világháború után. Ami azt is mutatja, hogy a nagyhatalmak politikusainak is hatalmas leckék kellenek ahhoz, hogy ilyen lépéseket tegyenek. Két háború tanulsága nyomán létrejött a nagy kiegyezés, és 1945 óta immáron az a mérce és a norma, hogy „német és francia – két jóbarát”. Itt sem arról van szó, hogy az egymásról való ténybeli tudás látványosan növekedett volna, ellenben arról igen, hogy az illetékes politikusok rájöttek, hogy a két ország együttműködése stratégiai érdek, mintegy a béke záloga. S talán elmondhatjuk, hogy ezzel az aktussal mégis csak megfelelnek Révai Mór kitételének, hogy éppen ez a stratégiai gondolkodás az, ami mindent fölülír, és nem ad utat újabb – esetlegesen háborús – konfliktusoknak.

Nekünk, magyaroknak azon érdemes elgondolkodnunk, hogy egy kis ország számára van-e mód, és ha igen, hogyan arra, hogy módosítsunk a más országokban rólunk kialakított képen. Sokak szerint ez egyedül csak rajtunk múlik – aktuálisan a mai kormány külpolitikáján. Én azért azt gondolom, hogy ha csak ennyi lenne a feladat, akkor ezzel a történelemben (és ma is) megbirkóztunk volna és megbirkóznánk. Akkor nem született volna meg Révai Mór könyve, amelyben azt javasolja az akkori magyar kormánynak, legyen offenzívabb,

világosítsa fel jobban a külföldet, helyezzen sokkal nagyobb súlyt a külföldi propagandára. De Révai későbbi írásaiból tudjuk, hogy egyrészt az akkori kormány (s éppen a világháborúra hivatkozva) mindezt „elspórolta”, illetve amit megvalósított belőle, annak sem volt sok fogantja. Nagyarán: a két háború között sem változott sokat a helyzet. Illyés Gyula lapja, a Magyar Csillag nem véletlenül indított vitát a 40-es évek elején ugyanerről a témáról: miért nem ismer bennünket a külföld, és miért nem ismerjük mi a külföldet? Szóval minden maradt a régiben. És ugyanígy van ez mind a mai napig.

Ami azt mutatja, hogy ez nem olyan kérdés, amit „jobb propagandával” nyugvópontra lehet juttatni. Hiába produkálja könyvek és felvilágosító anyagok özönét a mindenkor kormánypropaganda, ha a külföldi közönség tapasztalatai ezzel ellenkeznek. Sosem az úgynevezett objektív tények, mindig a benyomások és a – történelmileg kondicionált – képzetek döntenek. Ha a történelem nagy részében mi a Nyugattól nagymértékben elkülönült országnak láttattuk magunkat, ennek ikerpárjaként a Nyugat is így látott minket, és rögzítette magában, hogy mi egy ilyen „sajátos képződmény” vagyunk. S minél inkább eltér ettől a Nyugatnak saját magáról kialakított véleménye, annál valószínűbb, hogy a nyugati ember fel is nagyítja, el is rajzolja ezt a különbséget.

Az Európai Unió jelenlegi belső dinamikája ismét megnehezíti, hogy ezeket a létező különbségeket csökkentsük. Az EU-ban elvben csupa olyan országnak kellene lennie, amely azonos értékekben osztozik, de természetesen ez nincs így.

Az eltéréseket persze az EU vezetése is ismeri, s ennek köszönhetően egyre többször fogalmazódik meg a *kétsebességes* unió programja, amelyben vannak tehát a fejlődésben előrébb és hátrább járó országok, s a kettőre nem feltétlen vonatkoznának mindenben azonos szabályok. Ez akár egy jó projekt is lehetne, ha nem lenne olyan íze, hogy vannak „elsődleges” és „másodlagos” országok, s a két társaság között hierarchia van. Ha hierarchiát nem is célszerű felállítani, azt azonban (mindannyiunk érdekében) el kell ismerni, hogy ezer okból Magyarország nem járhatott és járhat be olyan utat, mint például Franciaország vagy éppen Németország. Szokás azt is mondani, hogy ez mind rendben van, de nézzük meg Szlovákiát vagy Csehországot, ők is sajátos történelemből jönnek, még sincs annyi bajuk az EU-ban és az EU-val, mint nekünk. Ez is igaz. De bármennyire is szeretnénk: a magyar politikatörténeti hagyományt nem tudjuk eltörölni. Ez (ahogy a német-magyar viszony kapcsán láttuk) eléggé meghatározó, sőt nyomasztó.

Mindenkinek, aki megpróbál változtatni ezeken a trendeken, vagy egyáltalán gondolkodni kezd a témán, ezt a tradíciót szem előtt kell tartania, és ebből kell kiindulnia. Minden olyan „megoldási” javaslat, amely a magyar történelmet ki akarja iktatni, azt meg akarja haladni, az nem lesz eredményes.

A Magyarország-Európa nexus mélyreható feltárása előttünk álló feladat.